

Kotipalvelun ja tukipalvelun tilanne Suomessa

Aila Puustinen-Korhonen
Erityisasiantuntija
Sosiaali- ja terveysyksikkö

Tarkasteltavat asiat

- Tässä selvityksessä tarkastellaan kotipalvelun nykytilaa:
 - » palvelun jakautumista kotitalouksien ja asiakkaiden kesken
 - » kustannuksia
 - » henkilöstön määrää ja koulutustasoa
 - » kustannuksia ja tarvittavaa henkilöstömäärää, mikäli lapsiperheiden kotipalvelua lisättäisiin sille tasolle, jolla se oli ennen 1990-luvun lamaa
 - » kuntien mahdollisuutta lisätä lapsiperheiden kotipalvelua tulevaisuudessa
- Tiedot kotitalouksien määrästä ja käynneistä perustuvat Tilastokeskuksen keräämiin tietoihin.

Tilastotiedot

- Tilastokeskus kerää kunnilta vuosittain
 - » Kodinhoitoapua vuoden aikana saaneiden kotitalouksien määrän (kotisairaanhoido erotetaan kotipalvelusta kuntien tilastoinnissa)
- Kotitalous on yksinäinen henkilö tai yhdessä asuvat perheenjäsenet, myös avopuolisot ja heidän lapsensa
 - » Kukin kotitalous ilmoitetaan vain kerran riippumatta asiakaskerroista
- Kodinhoitoapu ja tukipalvelu tilastoidaan erikseen.
 - » Jos sama henkilö saanut molempia, ilmoitetaan sekä kotipalveluun että tukipalveluun

Kotitaloudet

- Lapsiperhe
 - » Huoltajan lisäksi yksi tai useampi alle 18-vuotias lapsi
 - » Jos kotitaloudessa on myös vanhus, katsotaan perhe lapsiperheeksi
- Vanhuskotitalous
 - » Yksi tai useampi yli 65-vuotias eikä kotitaloudessa ole lapsia
- Vammaiskotitaloudet
 - » Kotitalous, jossa avun tarpeen ensisijainen syy liittyy vammaisuuteen

Kotitaloudet

- Muut kotitaloudet
 - » Muut kuin lapsiperheet, vanhus- ja vammaiskotitaloudet, esimerkiksi alle 65-vuotiaiden kotitalouksissa, jotka eivät kuulu edellä mainittuihin ryhmiin.
- Palvelusetelillä palvelua saaneet asiakkaat yhteensä

Kodinhoitoapua saaneet kotitaloudet 1990-2012

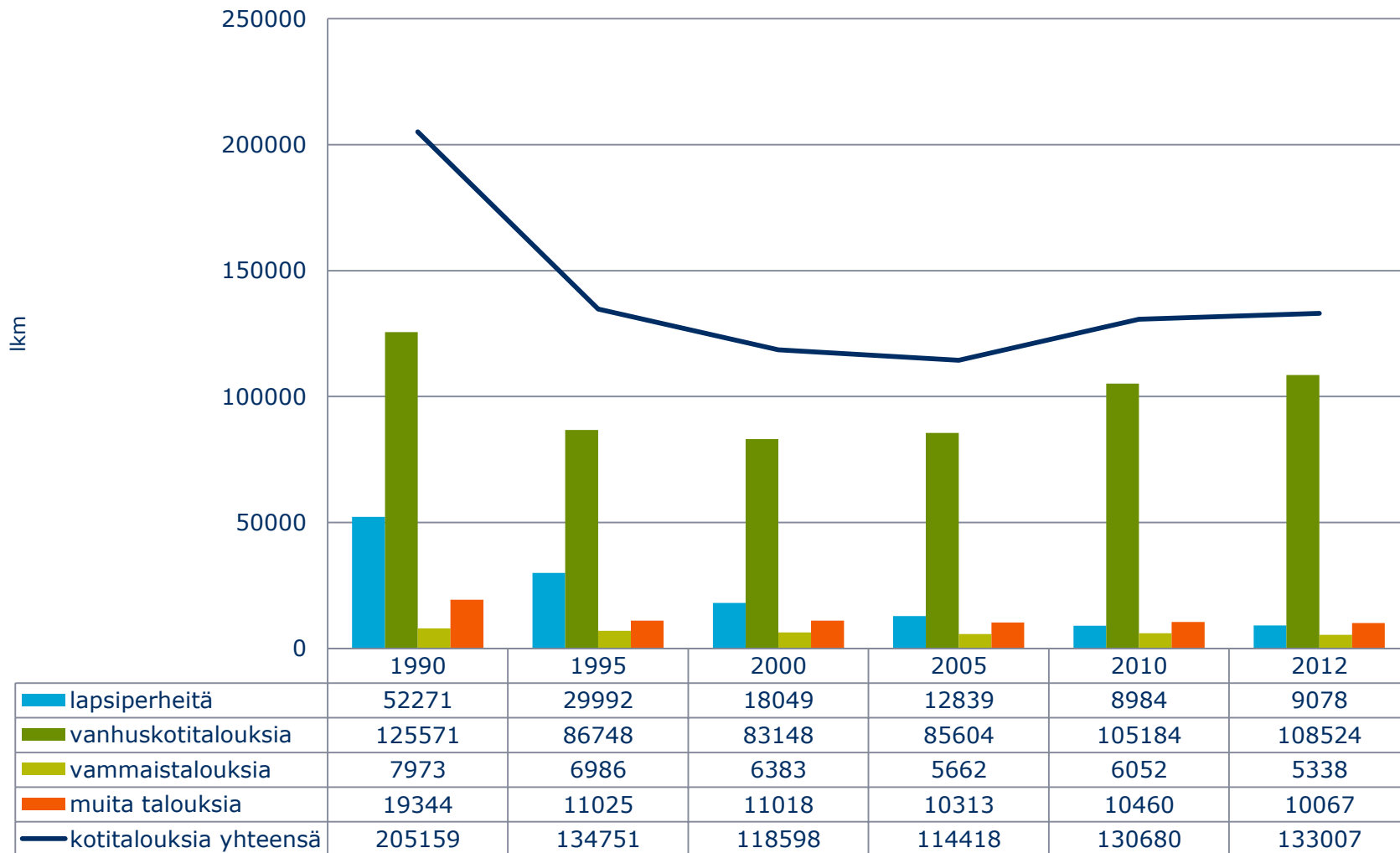
- 1990-1995 palvelua saaneiden kotitalouksien määrä laski 70 400:llä
 - » Laskua tapahtui kaikissa asiakasryhmissä
- vähiten vaihtelua tapahtui vammaiskotitalouksien määrässä ajalla 1990-2012
- Koko maassa vuonna 2012
 - » 133 007 kotitaloutta sai kodinhoitoapua
 - » Käyntikertoja oli 27 215 322
 - » Kotipalvelun asiakkaista 10 099:lle palvelu toteutettiin palvelusetelillä vuonna 2012

Kodinhoitoavun määrä hienoisessa nousussa vuodesta 2005

- Kodinhoitoapua saaneiden kotitalouksien kokonaismäärä kääntyi nousuun vuonna 2005.
 - » Lisäys vanhuskotitalouksien osalta on ollut lähes 23 000 vuosina 2005-2012
 - » Lapsiperheiden määrä laski vielä lähes 3900:lla vuodesta 2005 vuoteen 2010
- Lapsiperheiden osalta hienoinen nousu kotitalouksien määrässä vuodesta 2010.
- 43 193 lapsiperheeltä jäi saamatta kotipalvelua vuoden 1990 tasoon verrattuna vuonna 2012

Kodinhoitoapu 1990-2012

Kodinhoitoapua vuoden aikana saaneita kotitalouksia yhteensä, kunnan kustantamat palvelut

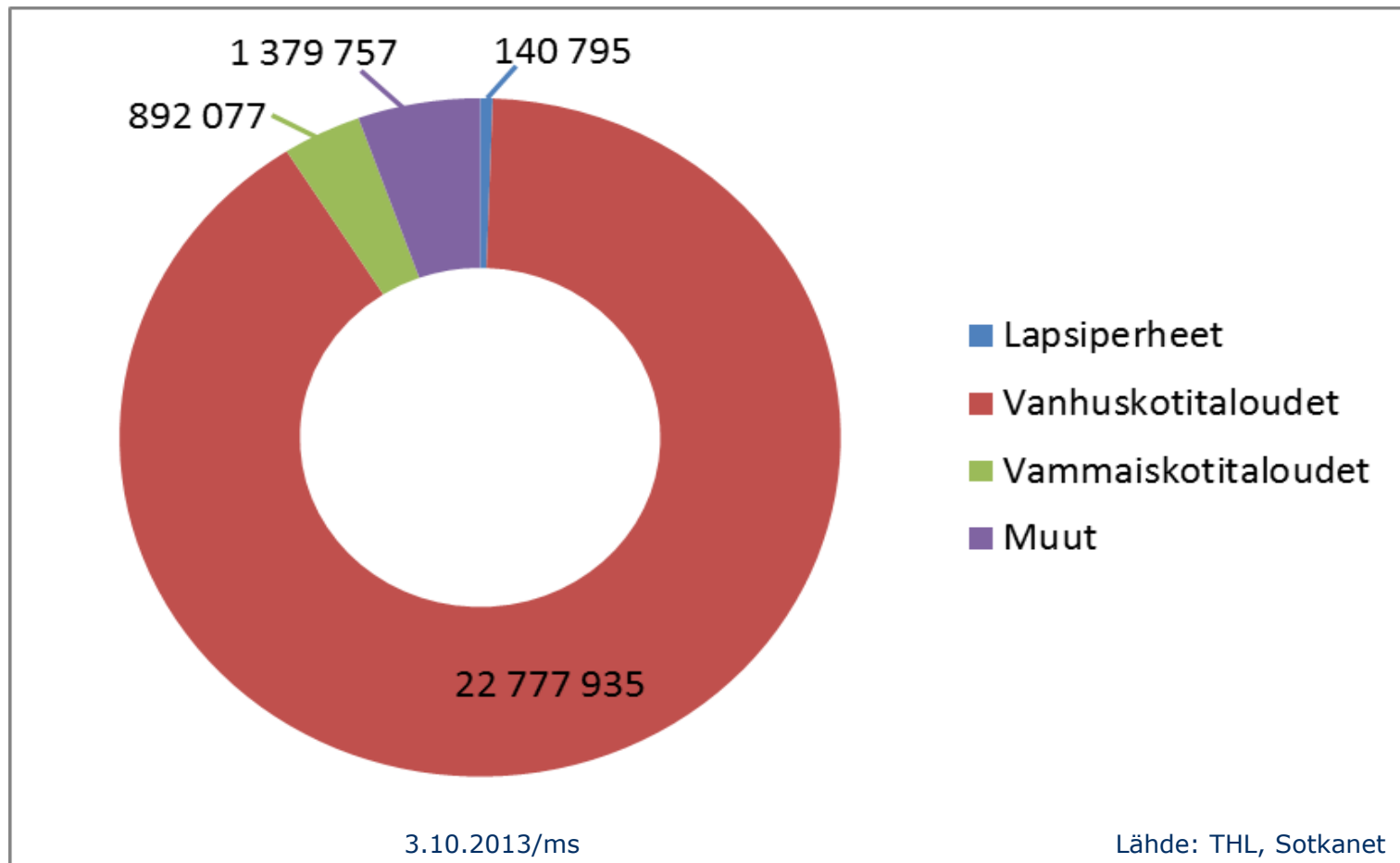
3.10.2013/ms

Lähde: Tilastokeskus, Talous- ja toimintatilasto; THL, Sotkanet

Kotipalvelun käynnit

- Käynneistä vuonna 2011
 - » Noin 90 prosenttia suuntautui vanhuskotitalouksiin, joista
 - 15,7 % ikäryhmässä 65 - 74 v.
 - 42,7 % ikäryhmässä 75-84 v.
 - 41,6 % ikäryhmässä 85 - v.
 - » Noin 5 prosenttia muihin kotitalouksiin
 - » Noin 4 prosenttia vammaiskotitalouksiin
 - » Hieman alle 1 prosentti lapsiperheisiin
- Vanhus- ja vammaiskotitalouksien palvelutarve ei laske tulevina vuosina
- Lapsiperheiden osuus on vähäinen ja palvelutarve lienee huomattavasti suurempi

Kodinhoitoavun käynnit vuoden 2011 aikana, kunnan kustantamat palvelut

Kotipalvelun saatavuus lastensuojelun asiakasperheille

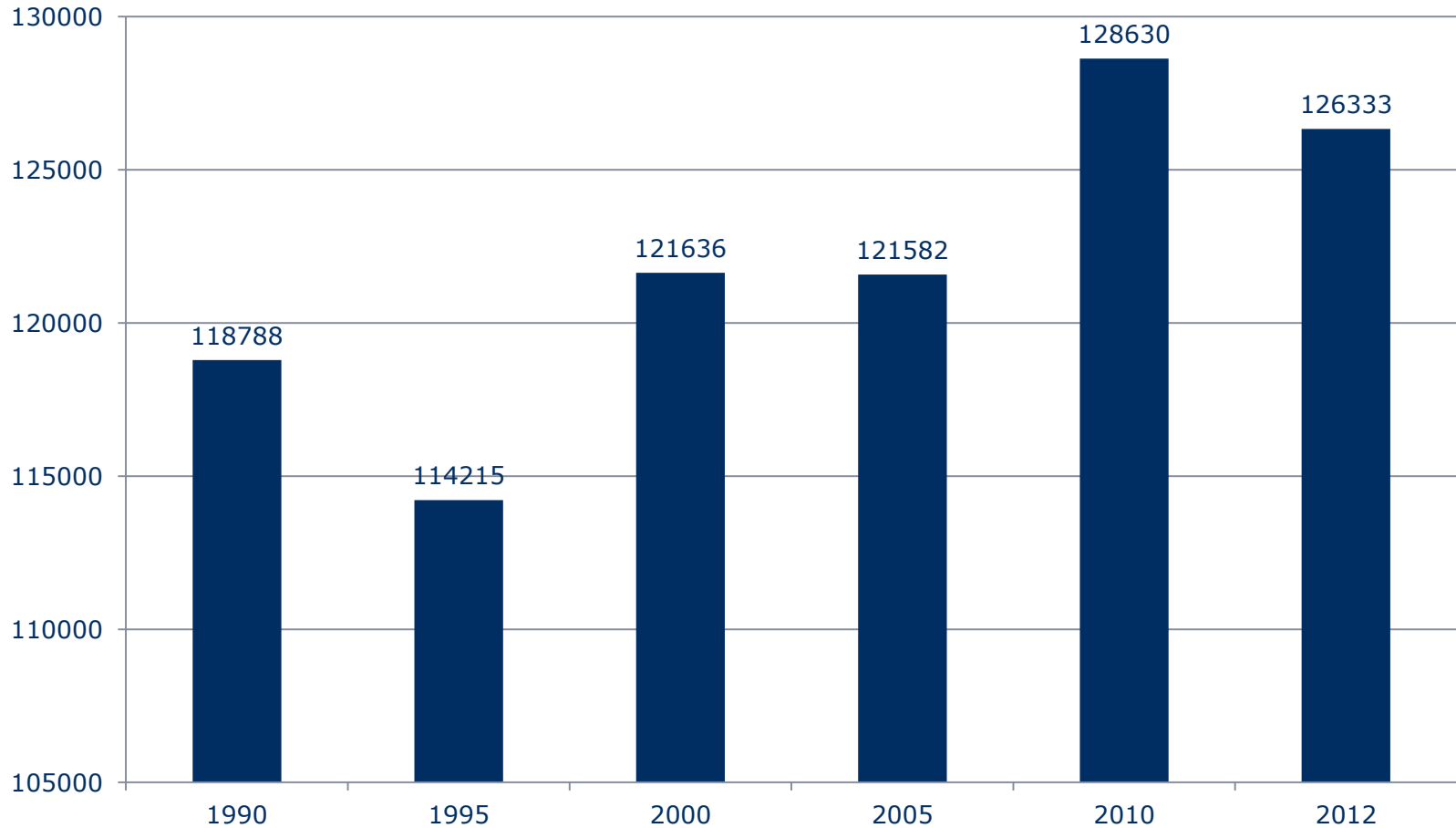
- Kuntaliiton tekemän lastensuojelun kuntakyselyn (Puustinen-Korhonen 2013) mukaan kotipalvelu
 - » jää useimmiten kokonaan saamatta 60 kunnassa
 - » palvelu saadaan, mutta järjestäminen on hankalaa ja vie paljon aikaa 55 kunnassa
 - » palvelu järjestyy kohtuullisella työmäärällä ja viiveellä 80 kunnassa
 - » kotipalvelu saadaan useimmiten ilman viivettä tarpeenmukaisena 92 kunnassa
 - » 121 kuntaa osti lastensuojelun asiakkaille kotipalvelua yksityisiltä palveluntuottajilta
 - » oli vastaajien mukaan palvelu, jonka saaminen saattoi edellyttää lastensuojelun asiakkuutta

Tukipalvelut

- Tukipalveluja saaneet asiakkaat
 - » Ovat vastaanottaneet tavanomaiseen elämään kuuluvissa toiminnoissa suoriutumista ja turvallisuutta edistäviä palveluja, kuten aterial-, kuljetus-, vaatehuolto-, turva- ja mahdollisia muita palveluja.
- 126 333 asiakasta sai tukipalvelua vuonna 2012
- Asiakkaista
 - » 9 % ikäryhmässä alle 65 v.
 - » 14,5 % ikäryhmässä 65-74 v.
 - » 38 % ikäryhmässä 75-84 v.
 - » 38,5 % ikäryhmässä 85 – v.
- Tukipalvelujen asiakasmäärä laski lähes 3000:lla 2010-2012

Tukipalvelujen asiakasmäärät 1990-2012

Tukipalvelua vuoden aikana saaneet asiakkaat, kunnan kustantamat palvelut

3.10.2013/ms

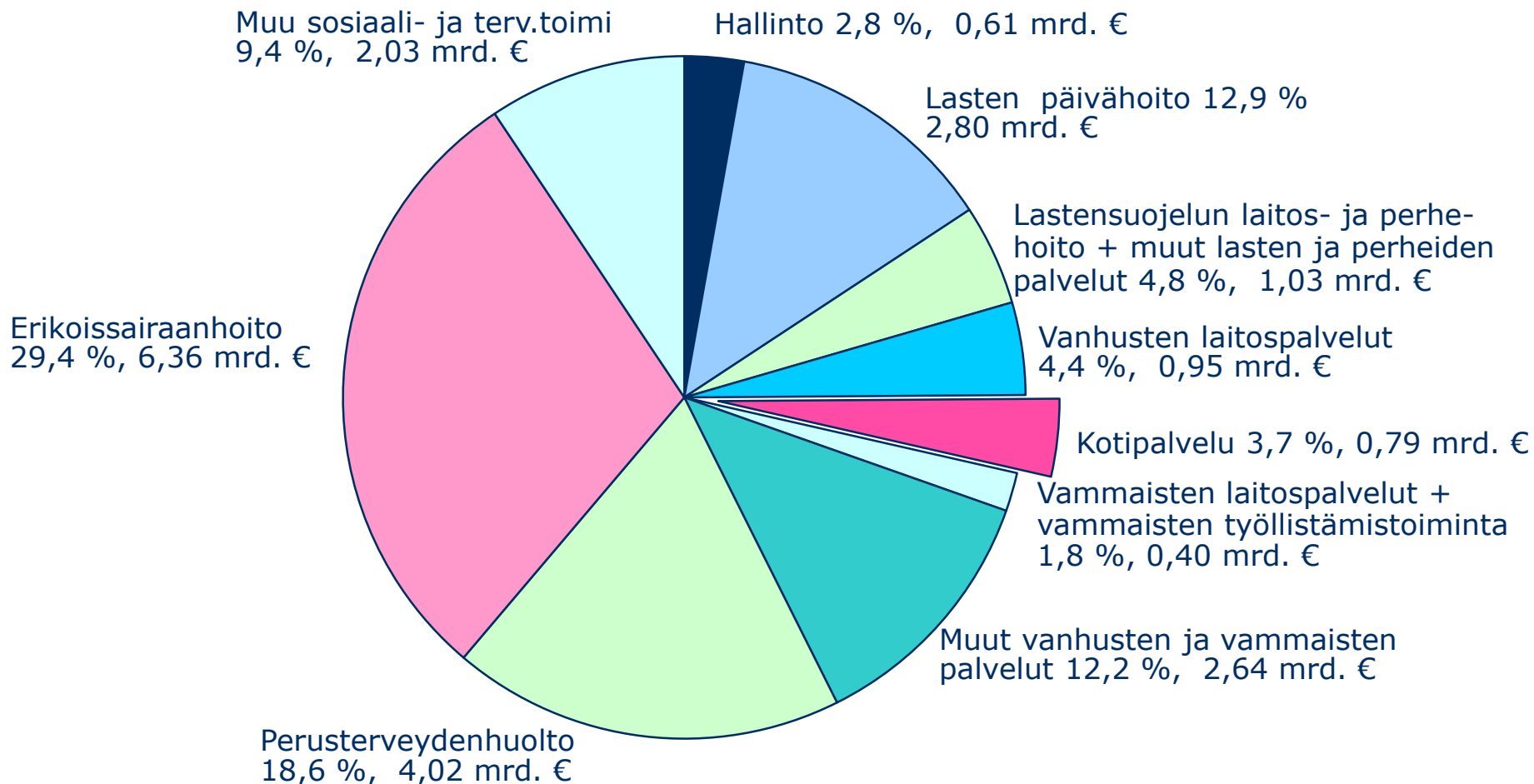
Lähde: THL, Sotkanet

Kustannukset

- Bruttokustannus kunnille oli 794 miljoonaa euroa ja nettokustannus 631 miljoonaa euroa vuonna 2011
 - » Koko sosiaali- ja terveystoimen kustannuksista hieman alle 4 prosenttia
 - » Kodinhoitoavun käynneistä 78 prosenttia on kunnan itsensä tuottamia

Sosiaali- ja terveystoimen käyttökustannukset v. 2011

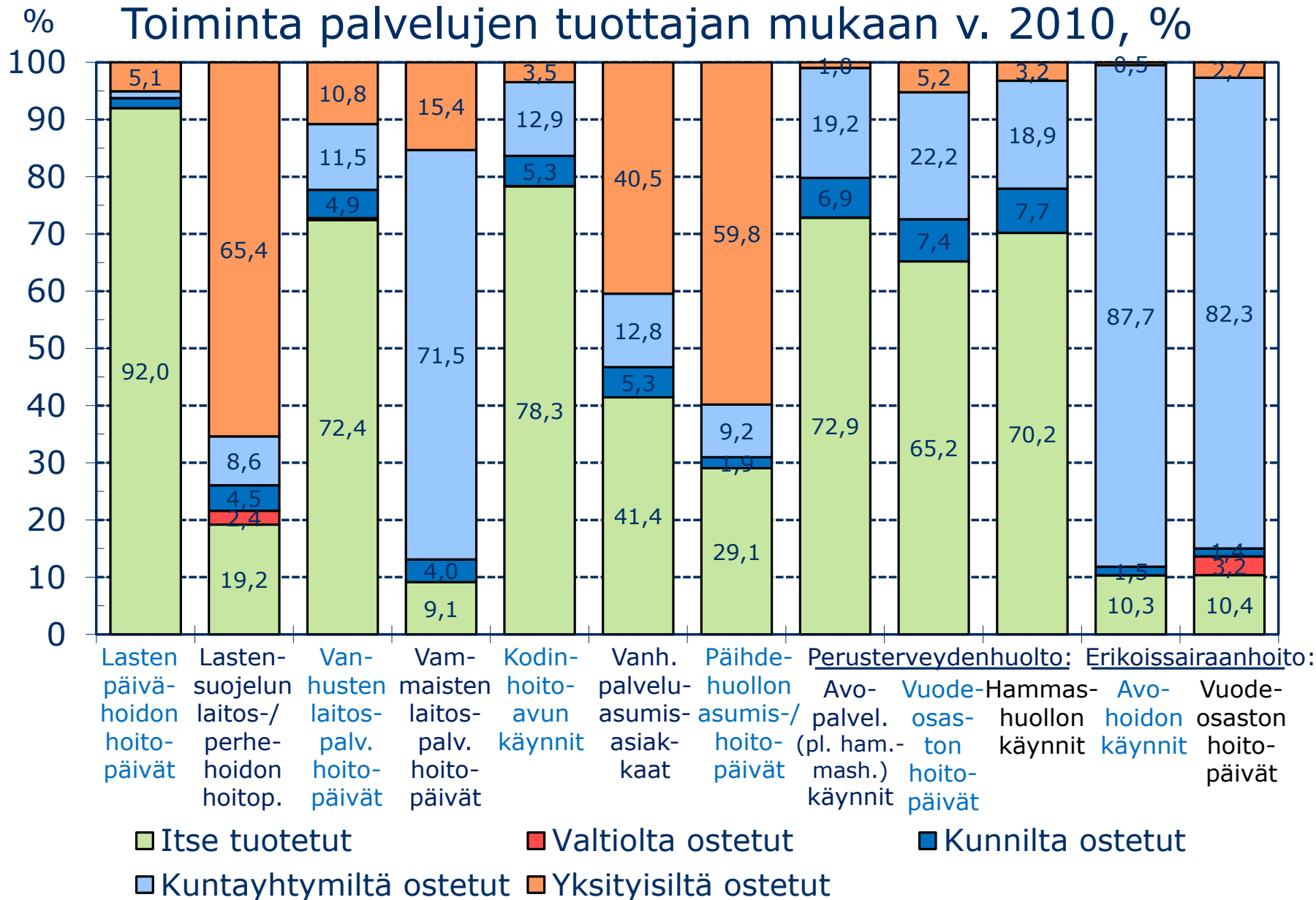
Kunnat ja kuntayhtymät

Sosiaali- ja terveystoimen käyttökustannukset 21,63 mrd. €
(=toimintamenot + käyttöomaisuuden poistot + vyörytyserät)

Kuntien (+Kainuun maakunta) sosiaali- ja terveystoimi:

Toiminta palvelujen tuottajan mukaan v. 2010, %

■ Itse tuotetut

■ Valtiolta ostetut

■ Kunnilta ostetut

■ Kuntayhtymiltä ostetut ■ Yksityisiltä ostetut

Henkilöstö

- Tilastokeskuksen kuntasektorin palkkatilaston mukaan kuntasektorilla työskenteli lokakuussa 2012 koti-/kodin-sisältöisillä nimikkeillä yhteensä 4903 henkilöä, joista
 - » Kokoaikaisena 3941 henkilöä
 - » Osa-aikaisena 954 henkilöä
 - » Sivutoimisena 8 henkilöä
 - » Kodinhoitaja/kotipalvelu-nimikkeisiä oli 3023
 - » Kokonaismäärään sisältyy myös kotihoidon nimikkeitä (kotipalvelu ja kotisairaanhoido yhdistetty osassa kuntia)
 - » Kodinhoitaja-tutkinnon suorittaneita yhteensä 1768 henkilöä. Tämä oli yleisin tutkinto tässä nimikkeistössä

Lapsiperheiden kotipalvelun määrän lisääminen

- Mikäli palattaisiin vuoden 1990-tasolle, kotipalvelua tulisi voida tarjota noin 43 000 lapsiperheelle nykyisen noin 9000 lapsiperheen lisäksi
- Jos perhe tarvitsisi apua 4 kuukautena vuodessa 1 krt/vko
 - » Tarvittaisiin 1265 työntekijää lisää
 - » Kustannukset olisivat **57,3 miljoonaa euroa vuodessa**
- Jos perhe pärjäisi kevyemmällä tuella tarviton viisi käyntikertaa vuoden aikana
 - » Tarvittaisiin 391 työntekijää lisää
 - » Kustannukset vuositasolla olisivat **17,7 miljoonaa euroa**

Käytetyt laskentaperusteet

- Kunta-alan palkat ja ammatit -tilaston kodinhoitajan keskimääräistä kokonaisansiota 2534 euroa/kk.
 - » Palkansaajia tässä palkkaryhmässä kodinhoitajista 2 134 henkilöä
- Laskentaperusteena on käytetty keskimääräistä työpäivämäärää 200 vuodessa
- Keskimääräinen kotipalvelukäyntien määrä työpäivänä 2,5 (ennätetään tehdä 2-3 kotikäyntiä)
- Työtunteja päivässä on arvioitu olevan 7,25 ja teoreettinen työtuntimäärä vuodessa 1595
- Työnantajakuluiksi on arvioitu 30 prosenttia
- Yleiskustannuksina on arvioitu 10 prosenttia työvoimakustannusten lisäksi. Nämä koostuvat tilojen, koneiden, laitteiden, matkojen, koulutuksen, taloushallinnon ja auton käyttökuluja

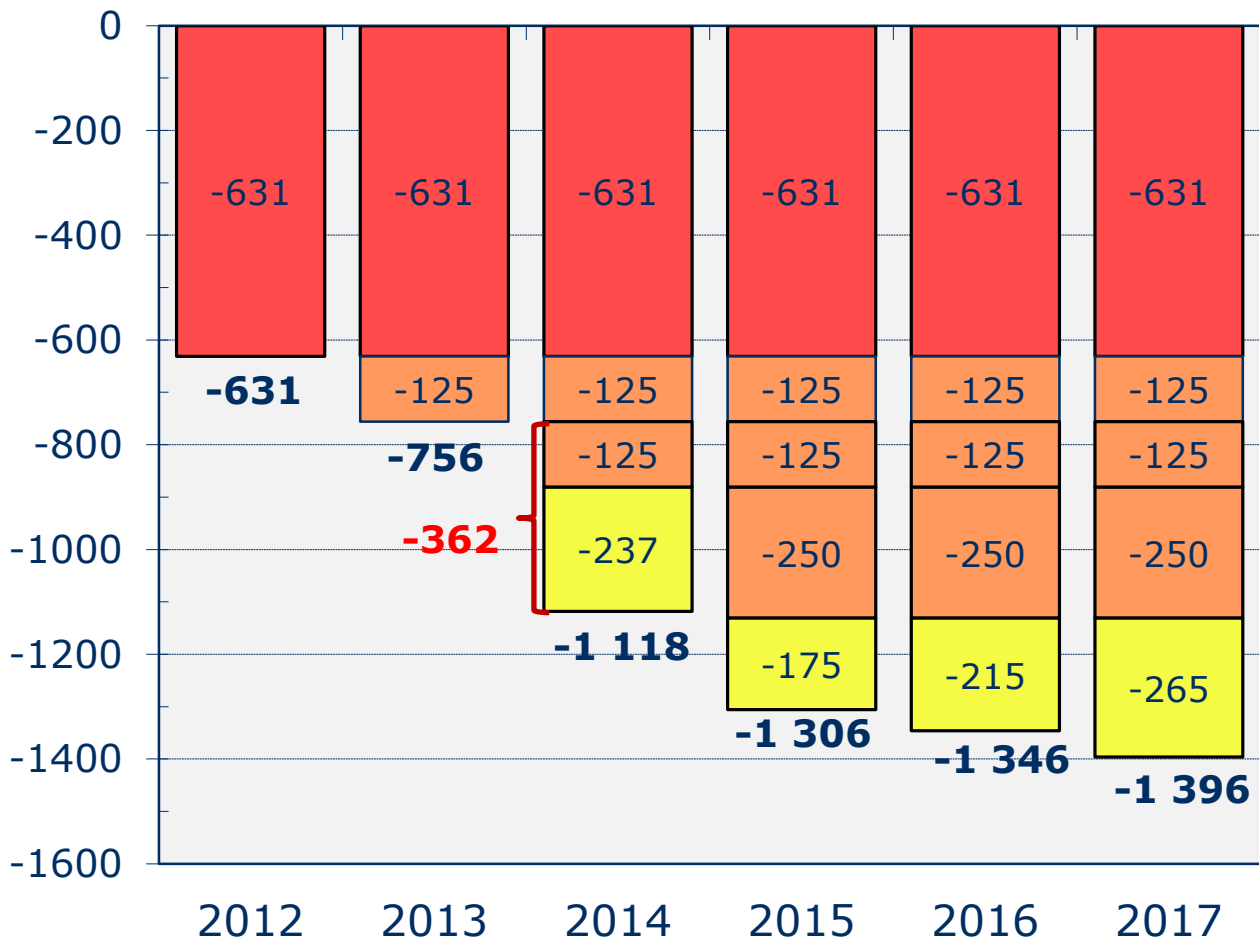
Kotipalvelun määrän lisäämiseen vaikuttavia seikkoja

- Tulevat lakimuutokset lisäävät kuntien kustannuksia
 - » vanhuspalvelulain vuosina 2014 ja 2015 voimaan tulevat säännökset
 - » vuonna 2014 voimaan tuleva oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
 - » vuonna 2014 voimaan tuleva lastensuojelulain muutos
 - » edellä mainitut lakimuutokset lisäävät kuntien kustannuksia Kuntaliiton arvion mukaan yli 100 miljoonaa euroa ottaen huomioon niihin osoitettu valtionosuus

Kotipalvelun määrän lisäämiseen vaikuttavia seikkoja

- Valtionosuusleikkaukset vuonna 2014 ovat noin 1,1 miljardia euroa
- Vuosille 2012-2017 kohdistuneiden leikkausten johdosta kunnilta jää valtionosuuksia saamatta **6,6 mrd. euroa**
 - » Tämä vaikeuttaa peruspalvelujen järjestämistä kunnissa
- Kuntien heikko taloustilanne on jo pakottanut kuntia säästöihin henkilöstömenoissa

Hallitusohjelman, kehysriihen 22.3.2012 ja kehysriihen 21.3.2013 päätösten vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen, milj. €

Tehdyt päätökset alentavat valtionosuuksien vuositasoa hallituskaudella (v. 2015) **1,3 mrd. euroa eli noin 15 %**

- Hallitusohjelma
- Kehysriihi 3/2012
- Kehysriihi 3/2013

Vuosille 2012-2017 kohdistuneiden leikkausten johdosta kunnilta jää valtionosuuksia saamatta **6,6 mrd. euroa**

Kuntaliiton näkemykset

- Lapsiperheiden kotipalvelun määrän merkittävä lisääminen ei vaikuta realistiselta.
 - » Vähintään nykytaso pitäisi säästöpainesta huolimatta pystyä säilyttämään.
- Kunnilla tulisi olla toimintamalli lapsiperheiden kotipalvelun järjestämisestä tarpeen vaatiessa myös kiireellisenä sosiaalipalveluna.
 - » Esimerkiksi lastenneuvolan ja sosiaalitoimen välinen toimintamalli
- Kotipalvelun saamisen ei pidä edellyttää asiakkaistumista lastensuojeluun.
- Kotipalvelua ja perhetyötä tulee kehittää rinnakkain – ei jompaa kumpaa toisen kustannuksella.

Kuntaliiton näkemykset

- Kuntien tiukassa taloudellisessa tilanteessa on etsittävä uudenlaisia keinoja perheiden tueksi.
 - » Esimerkiksi järjestöjen tuottamia kevyemmän tuen malleja tulee käyttää osana vanhemmuuden tukea nykyistä enemmän
 - » Erilaiset kerho, vertaisryhmä - ja harrastetoiminnat tulee tuoda vahvemmin osaksi perheiden arjen tukea sekä vanhemmille että lapsille
- Näyttöön perustuvia vanhempaintuen malleja tulee ottaa laajasti käyttöön niissä palveluissa, joissa perheitä muutoinkin kohdataan (vrt. Pohjoismaiset vanhempaintuen mallit)